

8. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : Постанова Пленуму ВСУ № 5 від 04.06.2010 р. // Судова практика. – 2010. – № 7.
9. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар(пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). – Т.6:Право інтелектуальної власності/За ред.. проф.. І.В. Спасибо-Фатеевой. – Серія «Коментарі та аналітика». – Х.:ФО-П Лисяк Л.С.,2011. - 592с.
10. Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий лист Господарського суду України № 01-8/383/1 від 27.06.2008 р. // Вісник господарського судочинства – 2008. – № 5. – Ст. 60.

Малихіна Я.А. Захист прав інтелектуальної власності: постановка проблеми

Проаналізовано сучасний стан проблем щодо захисту порушених прав інтелектуальної власності та обгрунтовано необхідність підсилення захисту прав інтелектуальної власності шляхом удосконалення чинного законодавства.

Ключові слова: інтелектуальна власність, способи захисту прав інтелектуальної власності.

Malyhina Y.A. Protection of intellectual property rights: formulation of the problem

The present state of raised problems concerning the protection of intellectual property rights and the necessity of strengthening the protection of intellectual property rights through amendments to existing legislation.

Keywords: intellectual property, methods of protection of intellectual property rights.

УДК 346.7

*Н.Є.Маринчак ,
здобувач кафедри фінансового права
Національного університету державної
податкової служби України*

**ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ПОДАТКОВОМУ ПРАВІ:
ПОНЯТТЯ І ОСОБЛИВОСТІ**

У статті проаналізовано різні погляди щодо визначення поняття забезпечувальних заходів у податковому праві і названо ознаки та функції останніх. Вказано, що такі заходи мають примусовий характер, застосовуються при порушенні приписів податково-правової норми незалежно від волі суб'єктів податкових правовідносин у формі певних обмежень органі-

заційного або майнового характеру з метою спонукання таких учасників до дотримання належної поведінки і гарантування виконання обов'язків платників податків і зборів.

Ключові слова: забезпечувальні заходи у податковому праві; функції забезпечувальних заходів.

Реалізація публічного інтересу і, відповідно, належне виконання обов'язків суб'єктами податкових правовідносин забезпечується законодавчо передбаченими заходами. Зазвичай, вони мають примусовий характер, оскільки застосовуються при порушенні приписів податково-правової норми незалежно від волі таких суб'єктів у формі певних обмежень організаційного або майнового характеру з метою спонукання таких учасників до дотримання належної поведінки і гарантування виконання обов'язків. При цьому правом на застосування таких заходів наділена саме держава у особі відповідних державних органів. Наприклад, реалізація податкової застави, адміністративного арешту майна, зупинення видаткових операцій на рахунках платника, пені, передбачені ст. 88-94, 129-132 Податкового кодексу України [1] відбувається саме у межах інституту забезпечувальних заходів податкового права. У той же час аналіз чинного податкового законодавства і судової практики переконує нас у тому, що наразі відсутнє як визначення поняття і системи заходів забезпечення у податковому праві, так і одноманітність у застосуванні податково-правових норм, що регулюють відносини стосовно забезпечувальних заходів. Назване свідчить про наявність певних проблем у сфері податково-правового регулювання. Характерно, до їх розгляду вдавались такі вчені як В.В. Кириченко, Ю.О. Крохіна, М.П. Кучерявенко, О.У. Латипова, Н.А. Саттарова, В.В. Стрельников, А.М. Тимченко, Н.Ю. Пришва та ін., однак віднайти однозначні відповіді ще й дотепер не вдалося. Отже, метою статті є визначення поняття та окреслення особливостей заходів забезпечення у податковому праві.

Інститут забезпечувальних заходів у податковому праві – це доволі нове явище. Фактично його появу вчені пов'язують із прийняттям 21 грудня 2001 р. Закону України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами», у якому закріплювалося право податкових органів на застосування до платників таких заходів як податкова застава, адміністративний арешт активів, зупинення видаткових операцій на рахунках платника, пені [2]. Однак, останні загалом як забезпечувальні заходи названі не були. Наразі з прийняттям Податкового кодексу України ситуація щодо розглядуваного аспекту не змінилася.

Треба відзначити, що інститут забезпечувальних заходів за своєю природою є загально правовим і не відноситься до кола інститутів виключно податкового права, оскільки їх реалізація передбачена і нормами кримінального, і цивільного, і адміністративного права. У той же час заходи, що застосовуються для забезпечення обов'язків, передбачених нормами пода-

ткового права мають свої особливості, обумовлені предметом і методом податково-правового регулювання.

Показово, що серед вчених-фінансистів висловлюються різні міркування як із приводу визначення поняття, так і особливостей забезпечувальних заходів у податковому праві. Наприклад, С.О. Імикшенова стверджує, що способи, що забезпечують сплату податків, за своєю правовою природою є заходами захисту і спрямовані на відновлення майнових втрат держави [3, с. 17]. О.У Латипова спосіб забезпечення виконання обов'язку по сплаті податків і зборів визначає як встановлену законом міру по створенню умов для гарантованого стягнення податків і зборів, запобіганню і відновленню збитків від його несплати, неповної або несвоєчасної сплати, а також спонукання платника податків до точного і повного виконання обов'язку по сплаті податків і зборів [4, с. 13, 37]. В.В. Кириченко способи забезпечення виконання податкового обов'язку визначає як передбачену податковим законодавством систему спеціальних заходів податково-правового примусу, спрямованих на стимулювання належного виконання податкового обов'язку платником податків, які виконують функції захисту, правовідновлення, превенції та припинення [5, с. 10]. І. І. Кучеров констатує, що способи виконання податкового обов'язку це правові засоби, що стимулюють сумлінну сплату платником податку або дозволяють податковому органу здійснити примусове стягнення податку [6, с. 154]. В. В. Лукьянов способами забезпечення виконання зобов'язань вважає сукупність заходів майнового і грошового характеру, які достатньою мірою гарантують виконання основного зобов'язання і стимулюють суб'єкта до належної поведінки. Застосування таких заходів передбачає покладання на зобов'язаного суб'єкта додаткових обтяжень [7, с. 102]. Дещо своєрідною є точка зору П.М. Дуравкіна, який наполягає на тому, що забезпечення виконання податкового обов'язку це діяльність уповноважених та зобов'язаних суб'єктів податкових правовідносин з приводу застосування закріплених у чинних нормах податкового законодавства забезпечувальних заходів, реалізація яких зумовлена простроченням сплати податків і зборів та спрямована на погашення податкового боргу. При цьому він виокремлює способи забезпечення сплати та способи забезпечення стягнення податкового боргу. Способи забезпечення сплати податкового боргу, за словами П.М. Дуравкіна, становлять передбачені нормами податкового законодавства забезпечувальні механізми, реалізація яких здійснюється зобов'язаними суб'єктами податкових правовідносин за їх власним волевиявленням (наприклад, податкова порука), тоді як способи забезпечення стягнення податкового боргу є закріпленими в нормах податкового законодавства заходами, які застосовуються владними суб'єктами в імперативному порядку (наприклад: податкова застава, адміністративний арешт активів платника податків, пеня) [8, с. 76, 77].

Аналіз наведених, а також інших позицій дозволяє констатувати, що правники, даючи визначення розглядуваних заходів звертають увагу на різні їх властивості. Зокрема, слушною є вказівка на той факт, що такі спо-

соби спрямовані на відновлення майнових втрат держави. Однак тут необхідно зробити уточнення, що відновлюються майнові втрати не лише держави як власника грошових коштів, що надходять від сплати податків і зборів, а й територіальної громади. Окрім того справедливим є і наголос на такій властивості, як «створення умов для гарантованого стягнення податків і зборів». «дозволяють податковому органу здійснити примусове стягнення податку». Дійсно, саме за рахунок тих коштів, що, наприклад, знаходяться на рахунках платника податків у разі зупинення видаткових операцій забезпечується погашення податкового боргу платника податків. А, наприклад, відповідно до ст. 95 Податкового кодексу України списання коштів з рахунків платника можливе лише після того, як до останнього була застосована податкова застава [1].

Поряд із тим вчені-фінансисти по-різному підходять до характеристики того, що: по-перше, має забезпечуватися (чи то виконання обов'язку по сплаті податків, чи виконання податкових обов'язків, чи виконання зобов'язань, чи податкового боргу); по-друге, які функції мають такі заходи; по-третє, такі заходи є за своєю природою заходами захисту, чи їх необхідно відносити у самостійну групу заходів податково-правового примусу; по-четверте, застосування таких заходів передбачає покладання на зобов'язаного суб'єкта додаткових обтяжень. Щодо ознак забезпечувальних заходів, то вчені їх, зазвичай, не називають. Однак, визначити поняття – значить здійснити процес розкриття його змісту, указати на його істотні ознаки. При цьому істотною визнається ознака, яка обов'язково належить предмету (явищу), без якої він існувати не може, і виражає конкретну природу предмета (явища), тим самим відрізняючи його від предметів (явищ) інших видів і родів [9, с. 409, 578]. Отже, формулюючи поняття будь-якого правового явища, у тому числі й забезпечувальних заходів у податковому праві, необхідно вказати його ознаки.

Показово, що чи не єдиною, хто достеменно підійшов до окреслення таких властивостей є В.В. Кириченко. Вона виокремила наступні ознаки, які дозволяють відмежувати заходи забезпечення від інших заходів податково-правового примусу: їх застосування за умови порушення встановленого порядку виконання обов'язку без необхідності встановлення вини платника; спрямованість «на спонукання платника податків до безумовного виконання своїх обов'язків»; застосування уповноваженою стороною податкових правовідносин (державою в особі органу державної податкової служби); реалізація лише у випадках, передбачених законом у разі невиконання або неналежного виконання податкового обов'язку; обов'язковість застосування (не залежно від волевиявлення сторін податкових правовідносин); законодавче закріплення їх вичерпного переліку; у сукупності вони виступають самостійним блоком спеціальних правових засобів, спрямованих на гарантування належної поведінки зобов'язаних суб'єктів податкових правовідносин; примусовий і організаційно-майновий характер; позасудовий порядок застосування [5, с. 10]. До наведеної позиції приєднується О.М. Дуванський. При цьому він слушно наголошує, що навряд чи

така ознака як «позасудовий порядок застосування» притаманна всім забезпечувальним заходам. Окрім того, навіть із прийняттям Податкового кодексу України не відбулося «законодавче закріплення їх вичерпного переліку» [10, с. 96]. Ми погоджуємося із таким зауваженням. Якщо розглядувати такі заходи, як податкова застава чи пеня, то для їх реалізації не потрібно звертатися до суду. У той же час, незважаючи на те, що адміністративний арешт застосовується на підставі рішення керівника податкового органу, обґрунтованість такого рішення має бути протягом 96 годин перевірена судом. До того ж зупинення видаткових операцій на рахунках платника у банку також потребує звернення до суду.

Щодо об'єкту забезпечувальних заходів у податковому праві, то, на наше переконання, з огляду на положення Податкового кодексу України доцільно розмежовувати загальний і родовий об'єкти. Приміром, у п. 14.1.155. п. 14.1. ст. 14 Податкового кодексу України податкова застава названа як спосіб забезпечення сплати платником податків грошового зобов'язання та пені, не сплачених таким платником у строк. У такому визначенні міститься вказівка на об'єкт забезпечувального впливу, а саме - сплату платником податків грошового зобов'язання та пені, не сплачених таким платником у строк. Що стосується адміністративного арешту майна, то а за п. 94.1. ст. 94 адміністративний арешт майна платника податків є винятковим способом забезпечення виконання платником податків його обов'язків, визначених законом. Отже, за такого підходу об'єктом мають визнаватися обов'язки платника податків, визначені законом.

Як вбачається, забезпечувальні заходи виконують компенсаційну, превентивну, стимулюючу та гарантуючу функції. При цьому кожна із них є важливою. Приміром, компенсаційна функція таких заходів спрямована на зменшення або усунення для держави або територіальної громади як власників коштів, що надходять від сплати податків і зборів, несприятливих майнових наслідків, пов'язаних із невиконанням зобов'язаним суб'єктом покладених законом обов'язків. Це може відбуватися шляхом задоволення вимог уповноваженого суб'єкта за рахунок певного додаткового джерела, наприклад, майна, що передано у податкову заставу. Цим відбувається відновлення майнового стану держави. Превентивну (попереджувальну) функцію можна продемонструвати наступним прикладом: будь-який платник не стане ухилитися від виконання своїх податкових обов'язків, якщо йому відомо, що в разі таких дій він все одно буде вимушений виконати їх чи то на підставі рішення податкового органу, чи рішення суду. До того ж такий суб'єкт понесе ще і додаткові витрати.

І, нарешті, функція гарантування. Тут доречно навести слова Е.О.Суханова, який пише, що заходи забезпечення характеризуються націленістю на спонукання боржника до виконання свого обов'язку. Безумовно, наявність стимулюючої функції очевидна. Але, далі міркує вчений, головне їх призначення полягає в створенні гарантій того, що суб'єкт фактично свій обов'язок виконає. Далі Е.О.Суханов резюмує: «це і головне, властиве лише забезпеченню виконання зобов'язання, мета цього інститу-

ту». «Навіть при використанні заходів відповідальності відносно несправного боржника в останнього може не виявитися необхідного для задоволення вимоги майна. Для попереднього забезпечення майнових інтересів кредитора, здобуття ним гарантій належного виконання зобов'язання боржником використовуються спеціальні заходи забезпечувального характеру...». [11, с. 27]. Ми цілком поділяємо такі міркування. Як вбачається, саме заходи забезпечення створюють реальні гарантії для належного, відповідно до встановленого податково-правовими нормами порядку виконання обов'язків платником податків і зборів. Не випадково Є.О. Імикшенова підкреслює: загальна забезпечувальна функція всіх способів забезпечення пов'язана зі встановленням реальних майнових гарантій податкових платежів, доданням упевненості, що порушення умов належного виконання податкового обов'язку не призведе до зменшення майнової сфери держави. Це не в останню чергу має відношення до невідворотності виконання обов'язків по сплаті податків і зборів [3, с. 32].

Отже, розглядувані заходи певною мірою гарантують виконання податкових обов'язків платником податків. У той же час сумнівним видається те, що їх застосування передбачає покладання на зобов'язаного суб'єкта додаткових обтяжень. Як вбачається, так ознака є характерною для таких заходів податково-правового примусу як відповідальність, а не для забезпечувальних заходів. тому вважаємо, що такий підхід розмиває межі між іншими заходами податково-правового примусу, зокрема, заходами відповідальності. У цьому контексті доречно навести позицію С.С. Алексєєва, який справедливо вказує, що необхідно відмежовувати заходи, направлені на відновлення порушених прав потерпілого (заходи захисту), реалізація яких не приводить до формування додаткових обтяжень для особи, що порушила чуже право, від інших заходів, що передбачають покладання на правопорушника нових обтяжуючих зобов'язань (заходи відповідальності). При цьому, на відміну від заходів відповідальності, заходи захисту суб'єктивних прав забезпечують їх відновлення і за відсутності провини правопорушника [12, с. 184-189].

Таким чином вважаємо, що забезпечувальні заходи становлять собою самостійну групу заходів податково-правового примусу, що мають суттєві відмінності від заходів стягнення і відповідальності. Як справедливо доводить О.М. Дуванський, з урахуванням положень Податкового кодексу України саме такі примусові заходи найчастіше застосовуються при невиконанні норм податкового права. Їх сутність полягає у стимулюванні правомірної поведінки, у формуванні за допомогою відповідних засобів мотивів, що спонукають особу співвідносити свої дії з вимогами правових норм. Більше того, зважаючи на те, що у податковому праві існує об'єктивна необхідність узгодження публічної і приватної волі шляхом забезпечення (гарантування) реалізації суб'єктивних прав і обов'язків, виокремлення таких заходів має й об'єктивний чинник [10, с. 90]. Підсумовуючи вище викладене необхідно вказати, що забезпечувальні заходи у податковому праві становлять собою передбачену податковим законодавством

систему заходів податково-правового примусу, спрямованих на гарантування належного виконання обов'язків платником податків, відновлення порушених прав держави і територіальних громад як власників коштів, що надходять від сплати податків і зборів. Такі заходи застосовуються за умови порушення платником податків і зборів встановлених податковим законодавством обов'язків без необхідності встановлення вини платника. Їх спрямуванням є гарантування належного виконання обов'язків платником, спонукання останнього до безумовного їх виконання. Забезпечувальні заходи застосовуються у адміністративному чи судовому порядку уповноваженою стороною податкових правовідносин і лише у випадках, передбачених законом, не залежно від волевиявлення суб'єктів податкових правовідносин.

Література:

1. Податковий кодекс України // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 13-14, 15-16, 17. – Ст. 112.
2. Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України від 21 груд. 2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – №10. – Ст.44.
3. Имыкшенова Е.А. Обеспечение исполнения обязанностей по уплате налогов и сборов по налоговому законодательству Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 / Е.А. Имыкшенова. – Тюмень, 2004. – 193 с.
4. Латыпова Е.У. Обеспечение исполнения обязанности по уплате налогов и сборов: финансово-правовой аспект: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.14 / Е.У. Латыпова. – М., 2004. – 174 с.
5. Кириченко В.В. Способи забезпечення виконання податкового обов'язку: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. В. Кириченко. – Ірпінь, 2005. – 203 с.
6. Кучеров И.И. Налоговое право России: Курс лекций. – М.: “ЮрИнфоР”, 2001. – 360 с.
7. Лукьянов В. В. Правовые основы исполнения обязанности по уплате налогов: дис. ... канд. юрид. наук. спец. 12.00.14 / В. В. Лукьянов. – Саратов, 2006. – 172 с.
8. Дуравкін П.М. Забезпечення виконання податкового обов'язку: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / П. М. Дуравкін. — Х., 2010. – 207 с.
9. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. – М.: Наука, 1975. – 721 с.
10. Дуванський О.М. Примусові заходи, пов'язані із невиконанням обов'язку зі сплати податків і зборів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О. М. Дуванський. – Х., 2012. – 206 с.
11. Гражданское право: учеб. /под ред. Е.А. Суханова. - М.: Бек, 1994.
12. Алексеев С.С. Общая теория социалистического права: Нормы права и правоотношения. Курс лекций: учеб. пособ. Вып. 2 / Алексеев С.С. - Свердловск: Сред.-Урал. кн. изд-во, 1964. - 226 с.

Маринчак Н.Е. Меры обеспечения в налоговом праве: понятие и особенности.

В статье проанализированы различные взгляды по поводу определения понятия обеспечительных мер в налоговом праве, названы их признаки и функции. Указано, что такие меры имеют принудительный характер, применяются при нарушении предписаний налогово-правовой нормы независимо от воли субъектов налоговых правоотношений в форме определенных ограничений организационного или имущественного характера с целью побуждения таких участников к соблюдению надлежащего поведения и гарантирования исполнения обязанностей налогоплательщиков.

Ключевые слова: обеспечительные меры в налоговом праве; функции обеспечительных мер.

Marinchak N.Y. Ensuring measures in the tax law: the concept and features.

The paper analyzes the different views about the definition of interim measures in the tax law, named by their features and functions. Indicated that such measures are coercive, used in violation of provisions of tax law provision irrespective of the will of the tax legal entities in the form of certain restrictions or institutional character property with the aim of encouraging such participants to comply with and to ensure the proper behavior of the duties of taxpayers.

Key words: ensuring measures in the tax law; the functions of ensuring measures in the tax law.

УДК 349.2

*І.В.Мартинюк,
здобувач Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФАКТОРУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРАЦІВНИКА В ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

В статті проаналізовано правову природу конкурентоспроможності працівника, виділено кількісні та якісні чинники, що впливають на її структуру. Розглянуто співвідношення поняття конкурентоспроможності з категоріями якості та професійної придатності робочої сили.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, трудові відносини, робоча сила, фактори, чинники.

В умовах подолання кризових явищ та розбудови незалежної, правової, соціальної держави, невід'ємним правом всіх громадян є закріплене в статті 43 Конституції України право на працю. Проте в силу низки професійних, фізичних, психічних, моральних якостей, що є індивідуальними та притаманними кожній окремій особі, шанси щодо працевлаштування зна-